

"לבניינה של תורה" – חלק ער

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר רה"י

"וַבַּתּוֹרָה אֲתָה עֹמֵל"

"חזק ונתחזק"

חינוך הילדים, בענייני בנייתנו העצמית וכדומה. הוא משפיע מאוד גם עלינו, ואף אנו בתוך תוכנו, מצפים פעמים רבות לראות הישגים מיידים. אולם, ברור לכל שאדם המתגייס לצבא, לדוגמא, לא יהפוך בתוך יום

אחד להיות טנקיסט, ואף לאחר חודש ימים בצבא עדיין לא יהפוך להיות טנקיסט מאומן ו'משופשף'. עליו עדיין לעבור שלבים, הכנה, בנייה ומאמץ.

לימוד תורה שונה באופן מיוחד מהרבה דברים אחרים שאותם אנו פוגשים במהלך חיינו. לימוד תורה מצריך עמל, כפי שכבר דיברנו, לימוד תורה מצריך עבודה עקבית יחד עם סבלנות מרובה.

אף כאשר אדם לומד ומגיע ל'נקודת המאמץ' שלו, והוא מעוניין להמשיך בכך, וכמובן שעליו להגדיר לעצמו יעדים רוחניים-לימודיים שהוא שואף להגיע אליהם, מכל מקום לא די בכך. ביסוד הכל יש לברר את אשר אנו מבקשים להשיג בלימוד התורה. מבוקשנו בלימוד התורה

אינו שנוכל להגיד שלמדנו פרק 'ערבי פסחים', אלא קיים בלימוד התורה דבר-מה עליון יותר. הלוא אם היינו מרגישים כפי שמתאר "אור החיים" הקדוש בדבריו המפורסמים¹, כלל לא

מצויים אנו כעת בחלקו השני של זמן קיי, שאנו שואפים להמשיך בו בעז"ה בעמל וברצינות, אל שישה שבועות מחזקים, משמחים ומאירים.

ברצוני להמשיך לדבר על הנקודה שהתחלנו לדבר אודותיה בשבוע שעבר. בשבוע שעבר דיברנו על הדרך הנכונה שעל ידה ייבנה האדם בכל תחומי חייו. הדבר אמור הן בתחום בריאות הגוף – הנקודה בה התחיל גוף האדם להתאמץ היא הנקודה בה גופו מתחיל להיבנות, והן בתחום הבנייה הרוחנית – כפי שהבאנו מדברי בעל ה"תניא", שכאשר אדם מתחיל להתאמץ לצורך בנייתו הרוחנית או בלימוד התורה, זהו השלב בו התורה מתחילה לפעול עליו. ברצוני להמשיך הפעם את מהלך זה, בסייעתא דשמיא.

"יגעתי ומצאתי"

בעולמנו המודרני ישנה נקודה מהותית שיש צורך לדבר עליה. אנו חיים בעולם השונה לגמרי

מזה שהיה לפני כחמישים שנה, ואולי אף מזה שהיה רק לפני כעשרים שנים. בעולם הסובב אותנו שולט הרצון לראות סיפוק מידי. אנשים – גדולים כקטנים – מעוניינים לחוות סיפוק מידי. העולם המודרני אכן מאפשר להגיע בקלות להישגים רבים. עיקרון זה מושרש עמוק בקרב חיינו – בענייני הבית, בענייני

בעולם החיצוני,
אכן תיתכן רכישת
ידע בן-רגע, אך
זהו ידע הנותר
חיצוני ואינו נבלע
בדמו של אדם.
לעומתו לימוד
תורה אמור
לשנותנו להיות
במדרגה רוחנית
גבוהה בהרבה מזו
שאנו בה כעת.

¹ אור החיים, דברים, פרק כו, פסוק י: "שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה היו משתגעים

היה צורך לברר נושא זה. אבל האמת היא שלמרות שאנו חפצים להרגיש כמו "אור החיים" הקדוש, מכל מקום אנו חושבים להשיג זאת מתוך אותה הראייה בה אנחנו רואים הרבה דברים אחרים.

"פרי השקידה"

כבר הזכרנו בעבר מכתב שכתב הרב זצ"ל לחתנו². הרב כתב לו: "למה זה, בני יקרי, יירפו ידיך? למה תתאונן על חסרון ההתקדמות ועשיית פרי בתלמודך?". ייתכן מצב שבחלוף זמן-מה מאז הגיע אדם לישיבה הוא מתאונן לעצמו, אולי גם בפני אחרים, כי אינו חש שהגיע להישגים כלשהם. הוא מתאר שעל אף הזמן שחלף הוא אינו רואה את עצמו במקום אליו שאף להגיע. תופעה זו שכיחה יותר בתקופתנו, שבה כל הרוצה להגיע ליעד כלשהו באחד מתחומי העולם הזה יכול לממש זאת בקלות – הוא יכול לזכות במיליון שקלים ברגע אחד, הוא יכול להיחשף לידע רב בלחיצת כפתור ובמישור אצבע, בתקופתנו הוא כבר אינו זקוק לחפש בספרייה במשך שלושה ימים. אולם, הנושא שבו אנו עוסקים, היעד אליו אנו חותרים, הינו עמוק הרבה יותר.

ממשיך הרב קוק במכתבו לחתנו: "לא כן, בני, לא בדרך מורגש מתראה פרי השקידה". את 'פרי השקידה' לא בהכרח חשים במהירות. "הנני מלומד מניסיון כי פעמים רבות יעברו זמן זמנים טובא ואין הלב מרגיש מה שפעל ובמה הוסיף לקח, כשם שאין הילד מרגיש שהוא הולך וגדל". ילד אינו מרגיש שכעת שהוא כבר בכיתה ב' הוא התבגר יותר והשתנה, מבחינתו זהו חלק ממהלך חייו הנורמאלי. תכונות רוחניות אינן דבר מדיד, וממילא קשה יותר לחוש את התנוודות המתרחשות בהן. דבר זה נכון גם לגבי התהליך שאנו עוסקים בו, שאף הוא נוגע להתפתחות העולם הרוחני של האדם. זהו אינו

תהליך המתרחש ביום אחד, ואולי אף לא בשנה אחת. אולם, כאשר יתבונן האדם בסיומה של תקופה – אם בערב ראש השנה או בסוף זמן קיץ – וישים אל ליבו לתהליך שעבר עליו, כיצד הוא היה בתחילת ימיו בישיבה וכיצד הוא כיום, ייראה שאכן נבנתה בו קומה. אכן, ייתכן שאינו יודע היטב את המסכתות שנלמדו בחורף ובקיץ, ואכן ראוי שתהא בו שאיפה לדעתן על בורייך, אולם על כל פנים נבנה בו משהו. "מפרק לפרק בא חיזיון חדש, חדש לגמרי. הידיעות מתלקטות לאט לאט ומצטרפות לחשבון גדול, הלימודים הנרדמים מאד חוזרים וניעורים", הלימוד שלמד היום מצטרף לזה שלמד לפני מספר חודשים, "וההבנה מתרחבת בהרחבה פנימית", עומק הבנתו מתפתח. אינו דומה האופן בו כיום הוא לומד תוספות לאופן בו היה קורא את דברי התוספות לפני מספר חודשים. אז, הלוא, היה עובר עליו במהירות ובשטחיות, כפי שהוא נוהג לקרוא כל דבר אחר בעולם, באופן שדברי התוספות לא נקנו על ידו ולא פעלו על נפשו את פעולתם הראויה. אולם, בחלוף הזמן, לאחר שהוא עמל על עוד תוספות ועוד תוספות, לימודו הוא באיכות שונה לגמרי. האמת היא, היה מתבטא מו"ר הרב יעקב כ"ץ, שהוא אף קורא עיתון אחרת, הוא למד להתבונן על כל דבר בצורה מעמיקה יותר, הוא מצוי במקום אחר מבחינת מדרגתו הנפשית.

"כְּעֵץ שֶׁתוֹלַע עָלָיו פְּלִגֵי מַיִם"

כותב הרב לחתנו: "זוהי יקרך גם אתה, חביבי, אל תדאג כלל וכלל". זה יקרה לך אבל יש צורך בסבלנות, יש צורך בעמל במסירות וברצינות. מיום ליום ומסדר לסדר אנו מתקדמים, אך לא ניווכח בכך מיד בתום הסדר. האם כאשר יעמוד מישהו ויסתכל לאורך זמן על צמח הוא יבחין בכך שהוא גדל? אולם, האמת היא שהוא אכן גדל והולך, הוא הולך וגבה. כך הוא הדבר גם לגבי עולמנו הפנימי.

ניתן אמנם להשיג ידע בקלות, אולם כעת אנו מדברים על דברים העמוקים יותר מידע. אנו

ומתלהטים אחריה ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם".

² גנוזי הראיה, חלק ד, עמוד 25. הובא בספר לאמונת עתנו, חלק ג, עמודים יח-יט.

עצמו לא עמל ולא בנה את עצמו הדבר לא ישנה אותו.⁸

“היום לעשותם – למחר לקבל שכרם”

דברים אלו פשוטים מאוד, שהלוא עולם זה שאנו חיים בו הינו עולם העבודה כהכנה לעולם השכר, ולכן העבודה והעמל הם מעצם מהותו, “אָדָם לְעֵמָל יוֹלֵד”⁹. לא ניתן להגיע לעולם השכר האמיתי ללא עבודה – זוהי ההבחנה בין ‘עלמא דשיקרא’ לבין ‘עלמא דקושטא’.

בעבר סיפרנו סיפור מופלא, סיפור המופיע ב”שם הגדולים” לחיד”א¹⁰, ששמעתיו מהרב שלמה ברעוודא זצ”ל¹¹, וברצוני לשתף בו את הציבור הקדוש. המהר”ם מרוטנבורג¹², נכלא עקב עלילה בבית הסוהר, המכונה: מגדל איינזהיים. בני הקהילות רצו לפדותו, אך הוא מיאן, בשל דברי המשנה בגיטין¹³: “אין פודין את השבויין יתר על כדי דמיהן”. בי”ט באייר נפטר המהר”ם בהיותו כלוא במגדל זה. זמן רב לא הורשו בני הקהילות לקבורו¹⁴. עד אשר יהודי שהיה עשיר גדול, ושמו אלכסנדר זיסקינד ווימפן, שילם ממון רב על מנת לאפשר את קבורת המהר”ם מרוטנבורג. זמן קצר לאחר עשותו מעשה גדול שכזה, לקבור את גדול חכמי ישראל, חלה ונפטר יהודי זה. היה הדבר תמוה בעיני חכמים. בחלום הלילה התגלה ר’ אלכסנדר לרב העיר, וגילה לו שבאותו הלילה בו זכה להביא לקבורה את

מדברים על פעולה ומהפך בנפש, ובכך אין הישגים מהירים. בעולם החיצוני, אכן תיתכן רכישת ידע בן-רגע, בהליך של “גזור-הדבק”, אך זהו ידע הנותר חיצוני ואינו נבלע בדמו של אדם. לעומתו לימוד תורה אמור לשנותנו להיות במקום רוחני, במדרגה נפשית-רוחנית גבוהה בהרבה מזו שאנו בה כעת. אומרת הגמרא³ כי התורה מכונה “תורתו” של אדם, ולא “תורת ה”⁴, מפני שעל ידי עמלו בה היא נעשית “תורה דיליה”, היא הופכת להיות ‘תורה שלו’, הוא קנה אותה בקניין פנימי.

התורה משנה את אישיות האדם על ידי עמלו בה. אם הוא קרא את התוספות ייתכן והוא יודע את האמור בו, אם הוא מוכשר יותר ייתכן שגם יזכור את דבריו בו. אולם, עם כל זה, עדיין לא הגיע לדבר שהוא נדרש ומסוגל לקבל מהתוספות. מפני שאם הוא לא עמל בדברי התוספות הם יישארו מחוץ לו, וכשיבוא ‘רוח סועה וסער’, כאשר יפגוש בהלך רוח אחר מחוץ לבית המדרש, הכל יאבד, מפני שלא הפך להיות חלק מאישיותו ומבניינו הרוחני⁵.

“אָדָם לְעֵמָל יוֹלֵד”

בעולם קיימת ‘מתנת חינוך’, ישנם הישגים ללא עמל – ‘מפעל הפיס’ למשל, אפשרי שמישהו אחר יכניס לחשבון הבנק שלו כסף. זהו ‘עלמא דשיקרא’⁶. תיתכן גם רכישת ידע ללא עמל והשקעה אישית. אבל אנו עוסקים כעת בדבר שאינו נמסר מאחד לזולתו, אלא הוא טבוע בפנימיותו של כל אחד ואחד. הרמב”ם כותב בהלכות תלמוד תורה⁷ שכהונה ומלכות עוברות מאב לבנו, אך לעומתן תורה אינה עוברת – אם אבא של מאן-דהו הוא גדול-הדור אך הוא

⁸ עיי' אבות, פרק ב, משנה יב, ופירוש רבנו יונה שם, ופירוש המאירי שם: “אפילו שהיו אבותיך תלמידי חכמים, לא תאמר: הרי הדבר מוטבע בי ודי לי במעט העיון, שאינה ירושה לך. כמה נהרות יבשו. כמה סלעים יצאו מהם מים”.

⁹ איוב, פרק ה, פסוק ז

¹⁰ מערכת הגדולים, אות מ, סעיף כט, בשם סדר הדורות

¹¹ יהודי מופלא שנפטר לפני מספר שנים. חיבר מספר ספרים נפלאים בתורת הגר”א והיה ממעבירי תורתו. היה הולך בכל העולם ודורש בעברית ובאידיש.

¹² מגדולי יהדות אשכנז (ד”א תקעה-ה”א נג), שאנו לומדים את תורתו בעיקר מתוך דבריו של תלמידו הגדול הרא”ש, שהוא מעמודי הבסיס של ההלכה.

¹³ פרק ד, משנה ו

¹⁴ מהרשום על מצבתו של המהר”ם מרוטנבורג עולה כי פרק קשה זה נמשך על פני י”ד שנים!

³ קידושין, דף לב, עמוד ב. פירש רש”י (ד”ה ובתורתו): “בתחילה היא נקראת ‘תורת ה’”, ומשלמה וגרסה היא נקראת ‘תורתו’”.

⁴ עיי' תהילים, פרק א, פסוק ב

⁵ עיי' אבות, פרק ג, משנה יז, ופירוש רבנו יונה שם משנה ט

⁶ עיי' ויקרא רבה, פרשה כו, אות ז

⁷ משנה תורה, המדע, פרק ג, הלכה א

לנו, הוא היה עבורנו כעין חולצה שניתן להחליפה באחרת.

בעוז קדימה!

משמעות ההגעה לישיבה היא לעמול ולהשתנות. המשמעות של להמשיך עוד שישה שבועות מהיום ועד לסוף זמן קיץ היא להתרומם עוד שישה שבועות. אין הנדרש רק לסמן בטופס כלשהו שנהגתי כשורה. אם איננו עובדים ולא עמלים כל לימודנו יישאר כעין מאגר מידע כלשהו, חיצוני. כפי שבקלות הגעתי אל הידע, כך בקלות הוא יפליג ממני. ודאי שהקב"ה ישלם את שכרי על כך, "אֵל אֲמוֹנָה וְאֵין עֲוֹלָה"¹⁵ אולם זהו אינו הנושא. הנושא הוא שהדרך שבה אשתנה ואהפוך לאדם אחר, הנושא הוא האופן בו התורה תפעל עלי. התשובה לכך היא: עמל, עמל שיטתי בסבלנות מרובה.

מסיים הרב קוק את מכתבו: "זמר בכל יום זמר בכל יום"¹⁶, כל יום יש לזמור עוד קצת, "ואחר כך סוף הכבוד לבוא".

המהר"ם הופיע הוא בחלומו. המהר"ם פנה אליו בהצעה: "ברצוני להשיב לך כגמולך, אבל מציע אני לך שני דברים שעליך לבחור בטוב בעיניך מביניהם: מחד, מציע אני עושר גדול לך ולכל הדורות שיעמדו ממך מכאן והלאה" (מפליא מה כוחו של ראשון ומה יש ביכולתו להבטיח מעולם האמת!). יש לזכור שמדובר באדם שידע טעמו של עושר ומבין את הטמון בדבר. המשיך המהר"ם והציג את האפשרות השנייה: "הדבר השני שאני מציע לך הוא להיות במחיצתי בישיבה של מעלה". שוו בנפשכם – בישיבה של מעלה יושב המהר"ם יחד עם הרמב"ן, הרשב"א והריטב"א, ואליהם מצטרף ר' אלכסנדר. מה בחר אלכסנדר זיסקינד? כמובן הוא בחר להיות לצידו של המהר"ם מרוטנבורג לנצח.

שאל הרב שלמה ברעוודא: למה המהר"ם הציג בפניו בחירה? מדוע לא העלוהו ישירות אל אותו מדור עליון? את התשובה שמעתי ממנו בזו הלשון: "ברוחניות אין מתנות חינם! ברוחניות אין מתנות חינם!" ביכולתי לתת לך אלף שקל ויהיו בידך אלף שקל – ניתן להוסיף שביכולתי אף למסור לך ידע, היכנס למאגרי המידע ודע את שאחרים אינם יודעים – אולם כל זה הוא חיצוני, זהו עלמא דשיקרא, זה אינו מתאים לעלמא דקושטא. מאחר שהנושא היה עלמא דקושטא, עולם האמת, היה צורך בבחירה. בחירה זו לא הייתה קלה, הלוא הוא הכיר את טיבו של העושר – הוא היה יכול להביא לכך שכל הדורות הבאים, נכדיו וניניו, לא יצטרכו לדאוג לפרנסתם, הם יוכלו לשבת בכולל וללמוד ויהיו עשירי עולם – ועם זאת הוא עמד בה. מאידך גיסא, אם הוא לא מבצע את הבחירה הוא לא היה מקבל, כי זוהי מהות האדם – בחירה מתוך עמל.

זהו הלימוד שמלמדנו הרב זצ"ל באגרת זו.

ממשיך הרב ומסביר כי עבודה זו היא מאד מהותית. אם בסופו של יום היינו מרגישים את שהקדמנו והתפתחנו היה הדבר נותר חיצוני וזר

¹⁵ דברים, פרק לב, פסוק ד

¹⁶ סנהדרין, דף צט, עמוד ב. עי' מהרש"א שם: "אם אתה מזמר בכל יום בלמוד תורה גם התורה מזמר לך בכל יום שמגלין לו רזי תורה".

